

Jarosław Kuczer

SPIS LENNIKÓW KSIĘSTWA ŻAGAŃSKIEGO Z 1719 ROKU

Sporządzanie spisów homagialnych w księstwach lennych było związane z nadaniem kontynuacji prawa lennego poszczególnym właścicielom ziemskim. W księstwach lennych Śląska po 1629 r. następowało podczas sejmu homagialnego, zwołanego dla złożenia hołdu książętom, lub krótko po nim. Po 1646 r. na terenie księstwa żagańskiego byli nimi książęta z rodu Lobkowitzów. Samo sporządzanie spisów dóbr ziemskich w okresie po wojnie trzydziestoletniej dokonywało się w warunkach centralizacyjnej polityki dworu habsburskiego i tworzenia spójnych struktur administracyjnych w poszczególnych prowincjach Królestwa Czech i samego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego. Ten schyłkowy okres rządów dynastii Habsburgów austriackich na Śląsku, obejmujących ogółem lata 1526–1740, stanowił zarazem silny zwrot ku polityce rekatolicyzacyjnej, mającej swe konkretne przełożenie w zmieniających się stosunkach społecznych. Przedstawiony spis nie jest jedynym tego typu zachowanym źródłem dla okresu wettyńskiego i habsburskiego (1472–1740). Ponieważ dziś dysponujemy prezentowanymi przez Georga Stellera spisami z lat 1440, 1467, 1471, 1472, 1474, 1508, 1509, 1516, 1520, 1522, 1538, 1540, 1595, 1700, 1714, które przechowywane są do dziś w Hauptstaatsarchiv Dresden¹, wydaje się słuszne, aby uzupełnić ten dorobek o nieznaną dotąd spis lenników z 3 listopada 1719 r., powstały z okazji hołdu złożonemu Philipsowi Hiacyntowi von Lobkowitzowi po śmierci jego ojca Ferdynanda Augusta.

Weryfikacja spisów lennych umożliwiła wgląd w stan oraz formułę posiadania ziemi przez właścicieli ziemskich czy ziemian, tzw. *Landschaft*, do których zali-

¹ G. Steller, *Lehnsbriefe des Fürstentums Sagan von 1508/09. Ein Beitrag zur Geschichte des Saganer Adels*, „Jahrbuch der Schlesischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Breslau“ (dalej: JbÜB), 12: 1967, s. 89–125; idem, *Ein Urbar der Saganer Kammergüter von 1552 mit einem Ausblick auf die Eisenhämmer im Fürstentum Sagan*, JbÜB, 15: 1970, s. 58–87; idem, *Der Adel des Fürstentums Sagan 1440–1714. Urkundliche Beiträge zu seiner Geschichte*, JbÜB, 13: 1968, s. 7–60; por. też niepublikowane prace tego autora, które częściowo stanowiły podstawę dla ww. prac: idem, *Regesten Saganer Lehnsbriefe vor 1510*, Borispol bei Kijew 1942 (manuskrypt), oraz monografie, gdzie zamieszczone są spisy lub wykazy właścicieli ziemskich księstwa żagańskiego: idem, *Grund- und Gutsherren im Fürstentum Sagan (1400–1940)*, Sagan 1940; G. Steller, *Wenzel Eusebius von Lobkowitz in die Kirchenvisitation im Fürstentum Sagan im Jahre 1670*, Breslau 1937.

czano wszystkich posesjonatów księstwa żagańskiego². Najsilniejszą grupą wśród ziemiaństwa była szlachta, posiadająca gros majątków rustykalnych, ale i miejskich, na prawie rycerskim. Pozostali posiadacze ziemscy określani tym mianem – to instytucje kościelne i miasta królewskie. Kościół był jednym z większych posiadaczy ziemskich już od czasów nadań średniowiecznych, z kolei miasta posiadały niejednokrotnie okoliczne wsie z przywileju cesarskiego lub w ramach wykupu czy dzierżawy tzw. dóbr zastawnych (*Pfandschilling*) i lenn zamkowych (*Burglehen*), będących *de facto* własnością królewską. Jako posiadacze ziemskich księstwa żagańskiego nie spotykamy pojedynczych mieszczan czy duchownych. W tym wypadku własność ziemska była przypisana wyłącznie do korporacji wyjątkowo sprawowanej funkcji kościelnej³.

Spisy homagialne były pochodną sporządzanych w Rzeszy Niemieckiej od przełomu XV i XVI w. tzw. matrykuł (*Landesmatrikul, Matricul, Matrikul, Matrikel*), czyli klasyfikacji dóbr ziemskich, sporządzanych w formie zestawień, obejmujących przede wszystkim informacje dotyczące włości, ich rodzaju i kategorii prawnej. Na ich podstawie dokonywano realnego, fiskalnego oszacowania majątków, a czasem nawet militarne stanów Rzeszy, i w tym sensie ich definicja pozostanie szersza w odniesieniu do prezentowanego materiału. Jedną z największych i częściej omawianych w literaturze pozostaje tzw. *Wormser Matrike*⁴. Był to zaakceptowany na sejmie w Wormacji w 1521 r. tabelaryczny wykaz potencjału podatkowego stanów Rzeszy. Miał służyć następnie jako podstawa do nałożonego na nie opodatkowania, początkowo na przemarsz wojsk cesarskich do Rzymu (*Roemermonat*) w obliczu wojny z Turcją. W istocie stał się podstawą wieloletniego systemu katastralnego Rzeszy. W 1527 r. zwyczaj prawny przeniesiony został na Śląsk, którego mieszkańcy dokonywali odtąd regularnych wpłat do skarbu państwa⁵. Znane nam do tej pory oszacowanie dóbr, takie jak „Pierwsza rewizja” z 1726 r., zaprezentowana przez Kazimierza Orzechowskiego⁶, i tabele podatku gruntowego z 1765 r., opracowane przez Zbigniewa Kwaśnego i Jana Woscha⁷, różnią się od materiału przedstawione-

² Do niej zaliczano posiadaczy ziemskich księstwa – szlachtę, instytucje kościelne i miasta: K. Orzechowski, *Historia ustroju Śląska 1202–1740*, Wrocław 2005, s. 112–113; M. Ptak, *Zgromadzenia i urzędy stanowe księstwa głogowskiego od początku XIV w. do 1742 r.*, Wrocław 1991, s. 29–47.

³ Tego rodzaju własność pojawia się też w spisach księstwa głogowskiego z lat 1671, 1681, 1718 i 1727: Archiwum Państwowe we Wrocławiu (dalej: APW), Księstwo głogowskie 1329–1886, Rep. 24, sygn. 511, 513, 527 i 517.

⁴ N. Conrad, *Książęta i stany. Historia Śląska (1469–1740)*, Wrocław 2005, s. 61.

⁵ Por.: K. Orzechowski, *Podatek szacunkowy na tle systemu daninowego dawnego Śląska 1527–1740. Studium historyczno-prawne*, Wrocław 1999.

⁶ *Indykcja dominiów, poddanych i miast Śląska według „pierwszej rewizji” z 1726 roku. Materiały do statystyczno-geograficznego opisu Śląska z pierwszej połowy XVIII wieku*, oprac. K. Orzechowski, Wrocław 1995.

⁷ *Tabele podatku gruntowego i ludności wsi śląskich z około 1765 roku*, oprac. Z. Kwaśny, J. Wosch, Wrocław 1975.

go przede wszystkim celem, w jakim powstały, a co za tym idzie – informacyjnie bogatszą formułą, rozsadzającą ramy wykazów lenników.

Przedstawiony spis został określony mianem *Consignation*, podobnie jak spis właścicieli dóbr ziemskich księstwa głogowskiego z 1718 r. W sensie spełnianej przez niego funkcji był on jednak matrykułą ziemską i nie ma wątpliwości, że za taki powinno się go uważać. Z analizy przedstawionych źródeł wynika zresztą, że nazwy te stosowano niekiedy zamiennie⁸. Spis lenników z 1719 r. odzwierciedla stan własności ziemskiej z okresu 1. poł. XVIII w. Przedstawia przede wszystkim pewien zastany – w danym momencie – układ społeczny, odnoszący się w pierwszym rzędzie do własności gruntowej. Pozostanie źródłem informacji, dotyczących właścicieli ziemskich, dzierżonej przez nich tytułatury, nawet o sprawowanych urzędach czy funkcjach kościelnych lub miejskich (w wypadku reprezentantów odpowiednich korporacji), a pośrednio też rodzaju i wielkości posiadanych przez nich dóbr. Sporadycznie cesarz mógł zlecać sporządzanie w księstwie głogowskim tzw. spisów wyznaniowych, w których przedstawiono określoną liczbą szlachty katolickiej⁹.

Z punktu widzenia szlachty, która stanowiła większość posesjonatów księstwa, fakt wpisana do wykazu lenników oznaczał też formalne potwierdzenie uzyskania indygenatu księstwa żagańskiego, a czasem długotrwałego procesu nobilitacyjnego. Prawo przydziczenia szlachectwa miał ostatecznie król czeski, a na Śląsku uzyskiwano je mocą publikacji (po 1629 r.) przez kolegialny Urząd Zwierzchni (*Oberamt*) we Wrocławiu, jako najwyższą instancję administracyjną. Tym samym sankcjonowano też prawo inlokatu, czyli prawa do nabycia własności ziemskiej w księstwie. Ponieważ bez indygenatu nie można było uzyskać inkolatu, oba nadania warunkowały się wzajemnie, co jeszcze w latach 1713 r. i 1725 r. specjalnym patentem potwierdzał Urząd Zwierzchni¹⁰. Dopiero po uzyskaniu potwierdzenia służebności lennej można było starać się o urzędy królewskie, takie jak starosta (*Landeshauptmann*), czy stanowe (ziemskie), np. starszego ziemskiego (*Landesaelteste*), pełnomocnika stanów ziemskich (*Landesbestellte*), asesorów sądu lennego (*Mannrechtsassessor*) i szeregu innych. Ewentualne szlachectwo Rzeszy, musiało zostać potwierdzone dla Czech, mimo że cesarz i król byli tą samą osobą¹¹. W końcu wedle kolejności zawartej w matrykule lub spisie lenników sprawdzano obecność wezwanych na obrady zgromadzenia sejmiku ziemskiego księstwa

⁸ J.H. Z e d l e r, *Grosses vollständiges Universal Lexicon Aller Wissenschaften und Kunste...*, t. 14, s. 796, t. 48, s. 210.

⁹ APW, Księstwo głogowskie 1329–1886, sygn. 529.

¹⁰ W myśl uzasadnienia miało to definitywnie wykluczyć posiadanie ziemi przez nieszlachetnie urodzonych: Ch. B r a c h v o g e l, *Continuation derer Käyser- und Königlichen Privilegien, Statuten und Sanctionum Pragmaticum Des Landes Schlesien...*, Breslau 1717–1730, t. 3, s. 988, oraz t. 6, s. 1765.

¹¹ N. C o n r a d s, *op. cit.*, s. 98.

żagańskiego oraz zgromadzeń sejmików weichbildowych. Szlachta występowała podczas hołdu osobiście, jedynie kobiety i zmarli mieli swoich pełnomocników (*per plenipotentiarium*).

W spisie z 1719 r. występują 42 lennicy z obszaru księstwa żagańskiego. Wśród nich wymieniono 37 szlachciców, 4 osoby duchowne i 1 mieszczanina. Wśród szlachty 5 osób posiadało tytuł hrabiego, należąc tym samym do grona szlachty wyższej (*Herrenstand*). Byli to hrabia Erdmann von Promnitz, Friedrich Gottlob von Reder, Georg Christopher von Prosskau, Johann Alexander von Callenberg i hrabina Maria Eleonora Emilia von Plauen. Brak wymienianych przez wcześniejsze spisy baronów von Rechenberg. Jak na skalę zjawiska w tak niewielkim księstwie, była to liczba dość wysoka, stanowiąca 13–14 % populacji szlacheckiej, choć jest to odsetek niższy, jak chociażby w porównaniu z sąsiednim księstwem głogowskim, gdzie w 1718 r. 34 baronów i hrabiów stanowiło około 18% ogółu nobilów. Ich potencjał majątkowy był jednak nie do porównania, zwłaszcza że duże majątki w księstwie żagańskim łączyli z dobrami położnymi w innych księstwach śląskich. Promnitzowie posiadali dzierżawę niemal całego okręgu nowogrodzkiego jako *Herrschaft Naumburg*, stąd tak niewielka liczba lenników z tego obszaru. Z kolei Prosskauowie i Redernowie występowali jako właściciele majątków przemkowskiego i małomickiego w księstwie głogowskim¹². Niewielka liczba właścicieli w całym księstwie miała też związek z faktem odzyskania przez Lobkowitzów w 2. poł. XVII w. znacznej części dóbr domeny książęcej, wyprzedanych zwłaszcza w okresie rządów Wettinów i Promnitzów w XV i XVI w.¹³

Trudno zrekonstruować proces powstawania matrykuł w księstwach śląskich w ogóle. Zwyczajowo był inspirowany rozkazem cesarskim, ale w zasadzie wynikał z potrzeby poprawnego funkcjonowania administracji królewskiej, zgromadzeń stanowych księstwa żagańskiego oraz nosił znamiona sankcji praw własnościowych. W okresie XVII w. na Śląsku nieregularnie powoływano komisje wewnętrzne lub zewnętrzne, które pod kuratelą komisarzy cesarskich i starosty księstwa zbierały informacje o liczbie i wielkości posiadanych wsi¹⁴. Możliwe było też zobligowanie do wykonania tego zadania gremium okręgowego, w tym wypadku sejmiku weichbildowego (*Weichbildstage*), który najprawdopodobniej wyznaczał osoby odpowiedzialne za wykonanie spisu dóbr w danym weichbildzie. Takie listy przesyłane były następnie z każdego weichbildu do królewskiego urzędu starostwa ziemskiego w Żaganiu (*Königlicher Amt der Saganischen Landeshauptmannschaft*), później od ok. 1629 r. rejencji (*Amtregierung der Hauptmannschaft*)¹⁵. Tam dokonywano ich systematyzacji wedle przyjętego schematu, przepisywano, uwierzytelniano i w zależności

¹² J. K u c z e r, *Szlachta w życiu społeczno-gospodarczym księstwa głogowskiego w epoce habsburskiej (1526–1740)*, Zielona Góra 2007, s. 158–159.

¹³ G. S t e l l e r, *Grund- und Gutsherren im Fuerstentum Sagan...*, s. 30–32.

¹⁴ J. H. Z e d l e r, *op. cit.*, t. 2, s. 444–445; t. 19, s. 2085; t. 31, s. 113–114.

¹⁵ M. P t a k, *op. cit.*, s. 48–50 i 113.

od rodzaju inicjatywy prawnej składano do urzędu centralnego, którym z reguły był Urząd Zwierzchni we Wrocławiu.

Spis z 1719 r. został sporządzony przy odpowiednim zachowaniu wewnętrznej struktury. Dotyczyło to przede wszystkim systematyki podziału terytorialnego dóbr na weichbildy żagański, przewozki i nowogrodzki. Reprezentujący je podczas holdu lennicy wystąpili kolejno w liczbie 23, 14, 5. Podobną kolejność znamionowały też ogólnosląskie wykazy podatkowe¹⁶. Wykazuje on silną analogię do kolejności zabierania głosów podczas obrad ziemskiego sejmiku, ponieważ w innych księstwach deliberowano właśnie podług klucza weichbildowego¹⁷. Ponieważ w księstwie żagańskim weichbildy przewozki i nowogrodzki utraciły swe znaczenie, sejmik był przede wszystkim reprezentacją szlachty żagańskiej. Co istotne, podobna kolejność nie występowała w wypadku obrad zgromadzeń zawężonych: zgromadzenia starszych ziemskich całego księstwa (*gemeinelenge Zusammenkünfte*) i kolegium księstwa (*Landeskollegium*). W pierwszym gremium uczestniczyli reprezentanci szlachty weichbildów zwani starszymi ziemskimi (*Landesälteste*), których wybierano na sejmach weichbildowych, podczas drugiego obradowali starsi ziemscy oraz tzw. wydział ziemski (*Landesausschuss*)¹⁸.

Przygotowany do druku materiał pochodzi z zasobu Archiwum Państwowego we Wrocławiu, gdzie jest przechowywany w zespole księstwa żagańskiego pod sygnaturą nr 2. Spis w formie dokumentu zamieszczono na stronach 119–135. Materiał stanowi spuściznę działającego we Wrocławiu od 1811 r. Staatsarchiv zu Breslau. Spisy homagialne szlachty żagańskiej z 1719 r. w całości oddane zostały *in extenso*, z zachowaniem formy oryginału – bez korekty lingwistycznej. Spis ma jednego autora. Rozwinięcia skrótów ujęto w kwadratowe nawiasy, wpisy późniejsze lub uzupełnienia – w nawiasy półkoliste. Na końcu zamieszczono też wykaz niemieckich i polskich nazw miejscowości.

¹⁶ *Indykca dominiów, poddanych i miast Śląska...*, s. 74–82.

¹⁷ Reprezentatywny materiał dotyczący księstwa głogowskiego znamionuje taki właśnie układ głosów w kurii i układu spisów dóbr ziemskich: J. K u c z e r, W. S t r z y ż e w s k i, *Spisy dóbr księstwa głogowskiego z lat 1671–1727*, Warszawa 2007, s. 32; APW, Księstwo głogowskie 1329–1886, rep. 24, sygn. 230, s. 60–65; M. P t a k, *op. cit.*, s. 71–72, 128–158.

¹⁸ M. P t a k, *Zgromadzenia i urzędy stanowe księstwa żagańskiego w latach 1413–1742*, „Acta Universitatis Wratislavenensis”, nr 908, „Prawo” CXLIX, s. 31–73.

Źródło

Consignation derer hiesig HH. Landestaende so dass Homagium abzulegen haben.

Sagan.[ischer] Crayss

1. Titl. Herr Christophorg Juliany Abbt des duerstl. Gestiffts Can: Reg: St. Augl.: bey unsser lieben Frauen alhier wegen der Guther Schoenborn
2. Titl. Hl. Erdmann Graff von Promnitz, wegen der Herrschaft Naumburg
3. Titl. Herr Friedrich Gottlob Graff Reder wegen des halben Schloss forwercks zu Cuntzendorff anitzo auch wegen des Lehen-Guths Mertzdorff
4. H: Georg Christ: Graff von Prosskau wegen Hertwigswaldau
5. H: Johann Alexander Graff von Callenberg wegen Mertzdorff, Neudoerffel und Jaemnitz
6. Frau Maria Eleonora Aemilie Reussin Graeffin undt frauen von Plauen gebt. Freyin von Promnitz wegen Dittersbacherscheuet per plenipotentiarium.
7. H: Joachim Ernst von Unruhe wegen Niedergorb
8. H: Samuel Constantin von Arnoldt wegen Buchwaldt und Borg
9. H: Pater Rector N: Kuehn wegen des Antheils zu Niederkuepper
10. H: Pater Regens wegen des Schloss- oder Niederfrowercks zu Hirschfeldau
11. Dass Jungfraul: Gestiftt zu Sprottau wegen Kottau erscheint per mandatarium
12. H: Christoph Gottlob von Knobelsdorff wegen der Guetter Cuntzen- und Gibrigsdorff
13. H: Johann Wentzel von Knobelsdorff wegen Erb Antheil zu Hirschfeldau
14. H: Hermann von Borwitz wegen Peterswaldawu
15. H: Johann Albrecht von Sechltrang wegen des Lehn- Guth Gladissgorb
16. Weyl. H: Hannss Heinrich von Gladiss hinter lassener Sohn, NN: wegen Niembsch
17. H: Christoph Rudolph von Unruhe wegen Ober Buchwaldt
18. H: Rudolph von Unruhe wegen Obergorb
19. H: Georg Sebastianus von Unruhe hinter lassene Wittib wegen Bergsdorff erscheint per mandatarium
20. H: Georg Christoph von Seydel wegen dreyer forweg in Hirschfelde
21. H: Friedrich August von Knobelsdorff wegen Rueckersdorff
22. Weyl. H: Joachim Philipps von Unruhe hinter lassene Erben fr: Nomertin wegen Erb guethels zu Nieder Mednitz, erscheint per mandatarium
23. H: Benjamin von Arnoldt wegen Pettersdorff

Im Priebuss.[ischer] Creysse

1. H: Carl Gottlob von der Heyde wegen Bogendorff
2. H: Guenter Ehren Reich von Radel [?] wegen Hochsdorff
3. H: Heinrich Siegmundt von Rohr wegen Liebssen
4. H: Carl Gottlob von Bibran wegen Hermsdorff, Pechern, Dubran und Schrotshammer
5. H: Carl Moritz von Bibran wegen Gross Pettersdorff
6. H: Carl Gottlob von Hahn als Cessionarius wegen Wendischmuschau
7. Christan von Dyhern wegen Tschernitz
8. H: Caspar Christoph von Briessen wegen Liesske

9. H: Joachim Heinrich von Berge wegen Cromlau
10. H: Wilhelm Seyfried von Kottwitz weg.[en] Ploischdorff [?]
11. H: Christoph Ernst von Dyhern wegen Peinsdorff
12. H: Ernst Siegmundt von Dyhern wegen Zeippau
13. H: Johann Gottfried Neumann wegen Haussdorff
14. Das Soraul. Pitschal wegen leuthen anderen statt. Schweret der H. Graff

Das Naumbg.[ischer] Crayss

1. HH: Heinrich Siegmundt, und Balthasar Abraham gebuedere von Niessemeuschel wegen Reichenau, Pagantz, und Poidritz
2. H: Siegmundt Friedrich von Gladiss wegen Grossdobritsch
3. H: Joachim Ernst von Zeschau wegen Gross- und Wuestendobritsch
4. H: Joachim Christoph von Gersdorff wegen Klein- und Wuestendobritsch
5. H: Wolff Heinrich von Luck wegen Kottwitz

*Die am 3. Novembris 1719 beschehene erbhuldigung
dere hiessige staende, und solchen Lehenstandt*

Wykaz miejscowości występujących w tekście

Berg[i]sdorff – Dziwiszowa
 Bogendorff – Łuków
 Borg [Barge] – Wilczyce
 Buchwaldt [Ober Buchwaldt] – Bukowina Bobrzańska
 Cromlau – Kromlau [Niemcy]
 Cuntzendorff Naumburgisch – Piaski
 Cunzendorf Ober – Chichy
 Dittersbach – Dzierzychowice
 Dobritsch [Klein-, Gross- und Wuestendobritsch] – Dobroszów Wielki
 Dubran [Dubrau] – Dąbrowa Łużycka
 Gibrigsdorff [Girbigsdorf] – Bobrzany
 Gladissgorb – Gorzupnia
 Gross Pettersdorff – Piotrow
 Haussdorff – Bogumil
 Hermsdorff – Żaganiec
 Hertwigswaldau – Chotków
 Hierschfeldau – Jelenin
 Hochsdorff [Hannsdorf] – Jankowa Żagańska
 Jaemlitz – Jaemnitz [Niemcy]
 Kottau – Kocin
 Kottwitz – Kotowice
 Liebssen – Lubieszów
 Liesske – Lieskau [Niemcy]
 Mertzdorff – Marcinów
 Naumburg – Nowogród Odrzański

Neudoerffel – Siemiradz
 Nieder Mednitz – Miodnica
 Niedergorb – Gorzupnia Dolna
 Niederkuepper – Stara Kopernia
 Niembsch [Niembsch] – Niemcza
 Obergorb – Gorzupia Górna
 Pagantz – Pajęczno
 Pechern [Niemcy]
 Peinsdorff [Beinsdorff] – Mieszków
 Peterswaldau – Skibice
 Pettersdorff – Chrobrów
Pitschal
Ploischdorff
 Poidritz [Poydritz] – Pogórze
 Reichenau – Bogaczów [Bogumiłów ?]
 Rueckersdorff – Siecieborzyce
 Schoenborn [Schonbrunn] – Jabłonów
 Schrotshammer – Młotów [Klekot]
 Sprottau – Szprotawa
 Tschernitz [Niemcy]
 Wendischmuschau – Mosty
 Zeippau – Szczepanów

Jarosław Kuczer

THE VASSAL CENSUS OF 1719 IN THE DUCHY OF SAGAN

S u m m a r y

Conducting vassal censuses in feudal duchies was connected with bestowing the continuing vassal rights on lords of the lands. After 1629, in Silesia's feudal duchies the censuses were conducted during or shortly after a vassal diet convened to pay homage to the duke. Since 1646 the Duke of Sagan came from the house of Lobkowitz. After the thirty-year war, the land censuses were part of the Habsburg court's centralist policy of under which coherent administration structures were built in the provinces of the Czech Kingdom and the very Roman Empire of the German Nation. That final period of the Austrian Habsburg reign over Silesia (1526-1740) was marked by a sharp turn towards the re-Catholicising policy which translated directly into the social relationships. The census presented here is not the only one preserved from the Wettin-Habsburg period (1472-1740). Because we already have access to the censuses of 1440, 1467, 1471, 1472, 1474, 1508, 1509, 1516, 1520, 1522, 1538, 1540, 1595, 1700, and 1714, compiled by Georg Steller and which can now be seen in *Hauptstaatsarchiv Dresden*, it seems appropriate to supplement that body of data by the hitherto unknown vassal census of November 3, 1719, made on the occasion of the vassal homage paid to Philips Hyacinth von Lobkowitz after the death of his father, Ferdinand August.